

УДК 37.02

ДАЛЬТОН-ПЛАН ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ УЧНІВ САМОСТІЙНО МИСЛИТИ, РОЗВИВАТИ САМОДІЯЛЬНІСТЬ ТА ІНІЦІАТИВНІСТЬ

Великдан Ю.В.

Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Необхідність вивчення історичного досвіду, проведення системного аналізу розвитку освіти зумовлюється особливостями сучасного етапу освітніх реформ в країні. Метою таких досліджень повинно стати нагромадження, аналіз та порівняння фактичного матеріалу. Без вивчення історичного досвіду неможливо обґрунтувати нові ідеї в організації навчання та виховання школярів для покращення навчально-виховного процесу в школі.

Ключові слова: Дальтон-план, лабораторний план, Хелен Паркхерст.

Постановка проблеми. У сучасній Україні система освіти безперервно розвивається, і для неї характерне постійне відновлення й саморозвиток. Тому пошук нових методів навчання для організації навчального процесу є досить актуальним і складним. Адже, саме впровадження чогось нового призведе до поліпшення якості освіти в навчально-виховному процесі. Це свідчить про те, що вивчення та застосування досвіду минулих років у організації навчання може бути ефективне при реформуванні освітньої галузі.

Мета статті – здійснити опис Дальтон-план як активного методу навчання учнів, проаналізувати його переваги та недоліки у самодіяльності і активності учнів під час навчання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз літературних джерел засвідчує неабияку увагу науковців до різних аспектів досліджуваного питання. Автори українських, російських і американських історіографічних досліджень (Е. Дьюї, С. Гончаренко, І. Лікарчук, О. Сухомлинська, В. Хатфільд, М. Хольт, М. Ярмаченко), а також підручники з історії педагогіки А. Піскунова, М. Шабаєвої, М. Левківського, Ф. Цінула, В. Ягупов дають можливість проаналізувати ставлення до Дальтон-плану. На рівні дисертаційних досліджень цю проблему вивчали Д. Лагер, О. Гусева, О. Барило, А. Вихрущ, В. Липинський та ін.

Виклад основного матеріалу. Дальтон-план одержав свою назву від американського міста Дальтона, де він вперше був застосований американської вчителькою Елен Паркхерст в 1920 році. В основних своїх рисах Дальтон-план полягає в тому, що звичайні класи перетворюються в лабораторії та кабінети, натомість звичайні уроки, які є обов'язкові для всіх учнів, організуються вільні заняття в тій чи іншій лабораторії за їхнім бажанням з самостійним розподілом часу. Учитель перетворюється в завідувача лабораторією, чи консультанта-інструктора, який присутній на уроці, допомагає учням, дає їм поради і вказівки [3]. Учень займається в лабораторіях або майстернях індивідуально на основі отриманого завдання від учителя і при необхідності звертається за допомогою до вчителя, який постійно знаходиться в цих лабораторіях і майстернях. Крім самостійних занять в лабораторії, влаштовуються колективні уроки, де роз'яснюються завдання та обговорюються всі не вирішені питання.

Головна особливість лабораторного плану і головна, можливо, причина його успіху в тому

почутті відповідальності, яке зароджується у вихованцеві при новій шкільній організації. Уся обстановка і характер роботи сприяють цьому. Учень починає розуміти, що за свої успіхи, за виконання наміченого, за придбання знань і навичок відповідає він сам, а не вчитель. А це велике зрушення. Це дає нові імпульси до роботи і в той же час навчає володіти собою та розвиває дисциплінованість. Також, це призводить до прагнення дитини, підлітка, юнака і дорослого бути дослідником, самому дізнатися, самому добитися відповіді на свої питання, ніколи не було в достатній мірі оцінено педагогами. Між тим, вже дитячий негативізм, небажання робити те, що наказують або навіть пропонують, слід було б розглядати, як глуху відсіч особи, яку хочуть скоротити, мимовільне обгороджування себе від насильства [11].

Ще одною особливістю в дальтон-плані є готовність слухати і слухатися, але прихована протидія залишається. Не лише діти, але і дорослі, не люблять, коли їх учать. Вони хочуть самі вчитися, дієво брати знання, отримувати їх у власному досвіді своєї дослідницької роботи. Але не дивлячись на це, дітей в школі, юнаків в університетах і дорослих в житті тільки і роблять, що навчають, примушують слухати лекції, вчитися з чужих слів, з чужого досвіду. То ж і з дітьми так і в класі: слухаючи урок, вони насилу долають внутрішні гальма і опір з працею, важко, а то і зовсім не пристосовуються до темпу учителя і товаришів [7].

Позитивним у цьому методі є також те, що слабкий учень перестає бути таким, що відстає, тому що йому не за ким гнатися. Він працює над програмою з властивим йому одному темпом, спокійно без страху бути випередженим. Така робота швидко позначається на результатах. Якість виконаних завдань підвищується, міцніє і росте віра у свої сили, а з нею і радість праці. Перевтоми майже не бувало, діти мимоволі керуються властивим кожному здоровим інстинктом самозбереження.

В лабораторіях, у виникаючій співдружності та об'єднаних груп так би мов за інтересами, створюється ґрунт для дружби, почуття товариства і взаємодопомоги. Учні прибігають до старших за допомогою, старші діляться своїми знаннями з молодшими, віддаючи перевагу спільній роботі над поодинокими зусиллями групуються для загального читання, обговорення різних питань та вирішення завдань.

Але яка ж роль учителя при новому плані? Чи обмежуються його обов'язки завданнями, що добре пропрацювали, перевіркою знань, спостережень за порядком і правильним обліком роботи. Звичайно ні, раніше учитель був головною дійовою особою в школі і особливо в класі. Блискучим талановитим учителем вважався той, хто умів захопити клас своєю розповіддю, своїм уроком, той, який умів змусити учнів слухати себе з напруженою, не слабшою увагою впродовж години. Але для цього не було потрібне глибокі, усебічні знання: хороша підготовка до уроку і тільки до уроку і деяка артистична, можливо, здатність захопити своїх слухачів і глядачів і оволодіти аудиторією були достатні. Не дарма хороші педагоги старої школи, що любили свою справу, із захватом говорили: коли приходиш в клас, відчуваєш себе наелектризованим, точно артист; в процесі уроку ти твориш, безпосередньо впливаєш на цей молодий, пластичний мозок захопити розповіддю, змусити себе слухати, бачити ці спрямовані на тебе дитячі очі – вища нагорода, новий стимул. Але йдеш з класу та взаємна чарівність зникає, клас розсипається і зв'язок втрачається до наступного уроку [8].

Досвід нової системи показав, що не завжди блискучий учитель-артист, є кращим керівником юності і учителем в широкому значенні цього слова. Діти дуже скоро зрозуміли це, і оцінка викладачів стала інша. Блискучий відійшов на задній план і перевага виявлялася тим, у яких можна було отримати більше направляючих вказівок і дружню підтримку, тим, які уміли керувати, давати доброзичливу, компетентну оцінку зробленій роботі [12].

Отже, Дальтон-план хоч і практикувався в школах різних країн світу, але тим все і закінчувався, тому що в поряд з перевагами Дальтон-план має і ряд суттєвих недоліків: він страждає крайнім індивідуалізмом, знижує колективну роботу школи, перешкоджає розвитку в учнів духу взаємодопомоги, колективізму і кооперації. Дальтон-план перетворює дослідницьку роботу в індивідуальні дослідження. Роль вчителя значно змінювалася та для потрібні були зміни у перепідготовці.

Висновок. В даний час повсюдно, як бачимо, йдуть спроби вдосконалення класно-урочної та інших систем організації навчання, робляться пошуки форм навчання у напрямку індивідуалізації, технізації навчання. Така історія розвитку організаційних форм навчання. Тому враховуючи всі переваги та недоліки Дальтон-плану, можна констатувати що класно-урочна система сьогодення, будучи одним з найефективніших способів організації масового навчання, містить в собі і ряд недоліків, які необхідно викоринювати, про необхідність вдосконалення навчання як в загальноосвітній, так і в системі професійно-технічної освіти свідчать численні висловлювання вчених-педагогів і вчителів-практиків. Зокрема хочеться зазначити, що школа далеко не повністю використовує великі можливості уроку в організації навчальної роботи учнів, у вихованні ідейно-моральних якостей школярів, підготовці їх до життя, праці та трудової професійної діяльності. Тому дотримуючись відповідних засад Дальтон-плану, ми можемо покращити систему освіти, яка підійде до наших умов навчання, особливо в умовах здачі ЗНО, де потребуючи від учнів кращих результатів, ми повинні забезпечити їх ефективними засобами та новими методами навчання.

Список літератури:

1. Алексюк А.М. Загальні методи навчання в школі. – К., 1981. – С. 51.
2. Березовська Лариса Дмитрівна. Організаційно-педагогічні засади реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті: Дис. ... д-ра наук: 13.00.01 – 2009.
3. Бескин М. Дальтон-план и метод проектов // Просвещение на транспорте. 1925. – № II. – С. 48-51.
4. Буданов В.П. Подводные камни Далтонского плана // Далтон-план в русской школе. Вып. 1. – Л., 1924. – С. 67-80.
5. Ващенко Г. Загальні методи навчання: Підручник для педагогів. – Видання перше / Г. Ващенко. – Київ, Українська Видавнича Спілка, 1997. – 441 с.
6. Крупская Н.К. Эвелина Дюи. Далтонский план работы в школе. Елена Паркхерст. Воспитание при помощи Далтоновского плана // На путях к новой школе. – 1922. – № 3. – С. 163-168.
7. Липинський В.В. Становлення і розвиток нової системи освіти в УСРР у 20-ті роки: дис. ... доктора іст. наук: 07.00.01 / Липинський Віталій Володимирович. – Донецьк, 2001. – 393 с.
8. Методы работы в трудовой школе – Москва, 1927. – (государственное издательство).
9. Нариси історії українського шкільництва (1905-1933): [навчальний посібник] / За ред. О.В. Сухомлинської. – К.: Заповіт, 1996. – 328 с.
10. Пастухова Л. Педагогічна взаємодія у контексті Дальтон-плану / Лоліта Пастухова // Порівняльна професійна педагогіка. – 2012. – № 1. – С. 152-157.
11. Петречко М. Особливості індивідуалізованого навчання у педагогічній системі Хелен Паркхерст / М. Петречко // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2014. – Вип. 10. – С. 259-264.
12. Пчелко А. Методы работы в трудовой школе / Пчелко А. // Вожатий. Молода гвардія. 1926. – № 3.
13. Смолкин А.И. Методы активного обучения. – М., 1991. – С. 153.
14. Сухомлинська О.В. Зарубіжний педагогічний досвід в Україні в 20-ті роки / О.В. Сухомлинська // Рідна школа. – 1992. – № 2. – С. 3-7.

Великдан Ю.В.

Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды

ДАЛЬТОН-ПЛАН КАК ОДИН ИЗ МЕТОДОВ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ САМОСТОЯТЕЛЬНО МЫСЛИТЬ, РАЗВИВАТЬ САМОДЕЯЛЬНОСТЬ И ИНИЦИАТИВНОСТЬ

Аннотация

Необходимость изучения исторического опыта, проведение системного анализа развития образования обусловлено особенностями современного этапа образовательных реформ в стране. Целью таких исследований должно стать накопление, анализ и сравнение фактического материала. Без изучения исторического опыта невозможно обосновать новые идеи в организации обучения и воспитания школьников для улучшения учебно-воспитательного процесса в школе.

Ключевые слова: Дальтон-план, лабораторный план, Хелен Паркхерст.

Velykad Ju.V.

Pereiaslav-Khmelnitskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University

DALTON PLAN AS ONE OF THE METHODS OF TEACHING STUDENTS TO THINK INDEPENDENTLY, DEVELOP SELF-SUFFICIENCY AND INITIATIVE

Summary

The necessity of studying historical experience, conducting a systematic analysis of the development of education is due to the peculiarities of the current stage of educational reforms in the country. The purpose of such research should be the accumulation, analysis and comparison of the actual material. Without studying historical experience, it is impossible to substantiate new ideas in organizing the education and upbringing of schoolchildren to improve the educational process in school.

Keywords: Dalton Plan, Laboratory Plan, Helen Parkhurst.